

מספר הקורס: 1030306

שם הקורס בעברית: פילוסופיה של ההיסטוריה

שם הקורס באנגלית: Philosophy of History

שנה"ל: תשפ"ד

שם המרצה: ד"ר מיכל סגל

שם תכנית הלימודים: התכנית הבינתחומית בפילוסופיה ובהגות יהודית

סיווג הקורס: שו"ס

משך והיקף הקורס: סמסטר א', 2 ש"ס

נקודות זכות אקדמיות: 2 נ"ז

דרישות קדם: מבוא לפילוסופיה חדשה

מועד שעות הקבלה: יום ה', 15:00-16:30

פרטי קשר של המרצה: דוא"ל: michalsega@gmail.com; נייד: 054-4638811

מטרות הקורס:

נכיר את השאלות, התמות והקשיים העיקריים שכרוכים בניסיון להבין את ההיסטוריה, וכמה תשובות עיקריות שהוצעו לשאלות ולקשיים הללו. נלמד לחלץ את הנחות היסוד שניצבות בבסיס התשובות השונות, ולהתמודד עם סוג השאלות (הקשות) שמעמידה בפנינו ההיסטוריה עצמה. נעמוד על האופנים שבהם העבר שלנו מכונן את ההווה שלנו, וסוג היחס שלנו לעבר מכונן את סוג היחס שלנו להווה, כך שנוכל לזהות את ההכרעות האתיות שעומדות מאחורי העמדות האפיסטמולוגיות השונות, ולרכוש את מידת הזהירות והאחריות שיש לנקוט בפנותנו ללמוד את ההיסטוריה ומההיסטוריה, להלין עליה או לקבלה.

תיאור הקורס:

האם ההיסטוריה היא ריבוי של אירועים ונסיבות מקריים, או שניתן לזהות בה חוקיות והכרח? האם יש "היסטוריה אוניברסלית", "היסטוריה של המין האנושי", או רק היסטוריה של עמים, מדינות, או אירועים פרטיקולריים כאלו ואחרים? האם היא תנועה של שינוי מתמיד, של התהוות וכיליון של כל הדברים, ללא תוחלת? או אולי "ההיסטוריה חוזרת", בתנועה מעגלית ונצחית, כמו עונות השנה ותנועת הכוכבים? או שיש לה כיוון ליניארי? ואם יש לה כיוון, מהו? – האם קדימה (פרוגרס, התפתחות, הגשמה) או אחורה (הדרדרות וכיוון, ירידת הדורות)? ואם היא אכן מכוונת לתכלית מסוימת, מתקדמת ליעד כלשהו, מהו? תשובות שונות לשאלות הללו יכוננו יחס שונה לזמן ולהיסטוריה, ויכריעו בשאלה האם עניינה של ההיסטוריה הוא העבר, ההווה, או העתיד.

במהלך הקורס נקרא בכמה מן החיבורים הקאנוניים בתחום הפילוסופיה של ההיסטוריה, פרי עטם של ויקו, הגל, ניטשה ודרידה (מאמר שיעניק לנו הזדמנות לדון גם במרקס, היידגר, פוקו, פוקויאמה ועוד). נעמוד על טיב היחסים בין העמדות השונות, על מגמת השינויים שהתחוללו בתחום, ועל ההקבלה בין התהליכים שהתרחשו במסגרת המחשבה על ההיסטוריה לבין התהליכים שהתרחשו במסגרת המחשבה בכלל. מבחינה זו, תחום הפילוסופיה של ההיסטוריה מהווה צוהר נוסף להבנת השינויים, המגמות והתהליכים שהתרחשו בתחום הפילוסופיה כולו.

חובות הקורס והרכב הציון בקורס:

- עבודת סיום בהיקף של כחמישה עמודים (לכל הפחות 2500 מילה): 100%
- ציון עובר בקורס: 60
- יש לקרוא את קריאת החובה לקראת כל שיעור.

פירוט השיעורים:

שיעור 1: מבוא

נתחיל לברר מהם משמעותו ואופיו של תחום הפילוסופיה של ההיסטוריה ולהכיר את סוג השאלות שנשאלות בו, תוך כדי מחשבה על התשובות האפשריות ועל הדרכים האפשריות להגיע לתשובות. נתוודע למושגים המרכזיים שעולים מן השאלות והניתוחים ההיסטוריים.

שיעור 2: ג'מבטיסטה ויקו – המדע החדש

החידוש העצום של ויקו, שהעמיד לראשונה את תחום ההיסטוריה כתחום מדעי: כיצד הפך חקר ההיסטוריה למדע? ומדוע מדובר כלל בחידוש (קרי, ב"מדע חדש")?

קריאת חובה:

ג'מבטיסטה ויקו, **המדע החדש**, תרגום: אריאל רטהאוז, ירושלים: שלם (2005); סעיפים 119-153, 210-161, 333-330, 360-338. (סה"כ כ-22 עמודים)

שיעור 3: ויקו – התפתחות ההיסטוריה והתחלופיה הנסתרות

התיאור המפורט של ההיסטוריה ובירור השאלה האם היא הולכת ומתקדמת או שמא היא מעגלית.

קריאת חובה:

ג'מבטיסטה ויקו, **המדע החדש**; סעיפים 241-245, 361-368, 374-376, 399, 502, 522-523, 779, 915-918, 922-927, 937-941, 1046-1050, 1055-1056, 1085-1087, 1092-1096. (סה"כ כ-21 עמודים)

שיעור 4: ויקו – ההתחלה והסיום

המסגרת הכוללת של תפישת ההיסטוריה, והיחסים הדיאלקטיים המורכבים שמוצגים בה.

קריאת חובה:

ג'מבטיסטה ויקו, **המדע החדש**; תקציר היצירה: סעיפים 1-17, 31-32, 41-42; סעיפים 308-313; סיום היצירה: עמ' 475-483. (סה"כ כ-19 עמודים)

שיעור 5: גאורג וילהלם פרידריך הגל: הפילוסופיה של ההיסטוריה

הגל – הפילוסוף של ההיסטוריה בה"א הידיעה – יעניק לנו את התשובה המפורטת לשאלה 'מהי הפילוסופיה של ההיסטוריה?'

קריאת חובה:

G.W.F. Hegel, *Philosophy of History*, tr. J. Sibree, NY: Collier (1901); pp. 51-61, 100-101, 104-108, 115-117, 125-127.

הטקסט סרוק באתר זה: <https://archive.org/details/cu31924012535633/page/n3>

קריאה מומלצת:

ג.ו.פ. הגל, **פילוסופיה של המשפט**, תרגום: גדי גולדברג, ירושלים: שלם (2011); סעיפים 341-360.

שיעור 6: הגל – לקראת קץ ההיסטוריה

המומנט האחרון, בו מגיעה ההיסטוריה להגשמתה (ולסופה): העולם הרומאני והעת המודרנית.

קריאת חובה:

G.W.F. Hegel, *Philosophy of History*, tr. J. Sibree, NY: Collier (1901); pp. 163-170, 434-440, 515-518, 521-522, 527-531.

קריאה מומלצת:

Frederick C. Beizer (Ed.), *The Cambridge Companion to Hegel*, Cambridge: Cambridge Univ. Press (1993); pp. 270-300.

שיעור 7: הגל – המומנט האחרון של ההיסטוריה

התשובה לשאלה 'מדוע צרפת ולא גרמניה?', ושרטוט התוואי למה שעתיד (עדיין) לבוא.

קריאת חובה:

G.W.F. Hegel, *Philosophy of History*, tr. J. Sibree, NY: Collier (1901); pp. 554-569.

קריאה מומלצת:

Karl Löwith, *From Hegel to Nietzsche*, NY: Columbia Univ. Press (1991); pp. 31-52, 240-244.

שיעור 8: פרידריך ניטשה – הניתוח (ההיסטורי) הצליח והמנתח מת

כיצד, אם כן, עשויה ההיסטוריה בכל זאת להועיל לחיים ולא לשתקם?

קריאת חובה:

פרידריך ניטשה, "כיצד מועילה ומזיקה ההיסטוריה לחיים", **דמדומי שחר / כיצד מועילה ומזיקה ההיסטוריה לחיים**, תרגום: י' אלדד, ירושלים ות"א: שוקן (1960); פתח-דבר וסעיפים 1-3 (עמ' 13-37).

קריאה מומלצת:

Manuel Dries (Ed.), *Nietzsche on Time and History*, Berlin/New York: Walter de Gruyter (2008).

Karl Löwith, *From Hegel to Nietzsche*, NY: Columbia Univ. Press (1991); pp. 175-200, 260-262, 303-306, 321-326.

שיעור 9: ניטשה – כך הפכנו לאנציקלופדיות מהלכות

חקיינים נחותים חסרי עומק וחוכמה, ישישים חדלי-אישים וילדותיים, צדקנים חסרי אונים והצדקה.

קריאת חובה:

פרידריך ניטשה, "כיצד מועילה ומזיקה ההיסטוריה לחיים"; סעיפים 4-7 (עמ' 37-68).

שיעור 10: ניטשה – האירוניה הטרגית

מאיגרא רמא לבירא עמיקתא: זוהי, לדעת ניטשה, משמעותה האמיתית של ההיסטוריות ההגליאנית, כמו גם של האירוניה המודרנית.

קריאת חובה:

פרידריך ניטשה, "כיצד מועילה ומזיקה ההיסטוריה לחיים"; סעיפים 8-10 (עמ' 68-100).

שיעור 11: דרידה, מרקס, שייקספיר והיידגר

שאלה של זמן: מאין בא הציווי ההיסטורי? מהעבר, מההווה או מהעתיד?

קריאת חובה:

ז'אק דרידה, "המלט – צוויו של מרקס", **דרידה קורא שייקספיר**, תרגום: מיכל בן נפתלי, ת"א: הקיבוץ המאוחד (2007); עמ' 81-107.

מי שטרם קראו – יש לקרוא את המלט (שייקספיר)

שיעור 12: הקץ לקץ ההיסטוריה (פוקויאמה ועוד כמה)

תמת 'קץ ההיסטוריה' היא נושאם של חיבורים רבים שנכתבו על ידי מחברים שונים במאה ה-20. נבחן כמה מן הטעמים להכרזות על קץ ההיסטוריה, וכמה מן התגובות להכרזות אלה.

קריאת חובה:

ז'אק דרידה, "המלט – צוויו של מרקס"; עמ' 107-138.

קריאה מומלצת:

פרנסיס פוקויאמה, **קץ ההיסטוריה והאדם האחרון**, תירגום: נ. פלוטקין, תל-אביב: אור-עם (1993), עמ' 9-31.

סטיוארט סים, **דרידה וקץ ההיסטוריה**, תרגום: אריה בובר, ת"א: ספרית פועלים (2002); עמ' 7-31, 36-37, 49-59.

שיעור 13: דע מאין באת ולאן אתה הולך ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון

ביבליוגרפיה נבחרת בתחום הפילוסופיה של ההיסטוריה

חיבורים קאנוניים (לפי סדר כרונולוגי):

יעקב בורקהרדט, **עיונים בדברי ימי עולם**, תרגום: חיים איזק, ירושלים: מוסד ביאליק (1962).
הרמן כהן, **דת התבונה ממקורות היהדות**, תרגום: צבי וויסלבסקי, ירושלים: מוסד ביאליק (1971); עמ' 284-285, 296-298.

Augustine of Hippo, *The City of God* (c. 422), translated by R.W. Dyson (Cambridge, 1998).

J. B. Bossuet, *A Universal History* (1681) (London, 1778).

Karl Löwith, "The Theological Background of the Philosophy of History", *Social Research*, Vol. 13, No. 1 (March 1946), Johns Hopkins Univ. Press; pp. 51-80.

C. Montesquieu, *The Spirit of the Laws* (1748), translated by T. Nugent (London, 1902).

F.M.A. Voltaire, "Historiography" and "History" in his *Philosophical Dictionary* (1764), volume IV, translated by J. Morley (London, 1824).

A.N. Condorcet, *Sketch for a Historical Picture of the Progress of the Human Mind* (1795), translated by J. Barraclough (London, 1955).

Wilhelm von Humboldt, "On the Historian's Task" (1821), translated by Marianne Cowan (CT, 1967).

T. Carlyle, *On Heroes, Hero-Worship, and the Heroic in History* (1841), in *The Works of Thomas Carlyle*, edited by H. Traill (New York, 1896-1901).

A. Comte, *The Positive Philosophy of Auguste Comte* (1853), 2 vols., translated by H. Martineau (London, 1893).

J. Burckhardt, *Judgments on History and Historians* (compiled from 1860's-1880's), translated by H. Zohn (Boston, 1958).

W. Dilthey, *Introduction to the Human Sciences* (1883), translated by Makkreel & Rodi (Princeton, 1991).

O. Spengler, *The Decline of the West* (1923), 2 vols., translated by C.F. Atkinson (New York, 1947).

A. Toynbee, *A Study of History*, 10 vols. (Oxford, 1934-54).

R. Collingwood, *The Idea of History* (Oxford, 1946).

K. Popper, *The Poverty of Historicism* (London, 1957).

B. Russell, *Understanding History* (New York, 1957).

H.G. Gadamer, *Truth and Method* (1960), translated by Weinsheimer & Marshall (New York, 1989).

E.H. Carr, *What is History?* (New York, 1961).

A. Danto, *Analytical Philosophy of History* (Cambridge, 1965).

W. Dray, *Philosophical Analysis and History* (New York, 1966).

H. White, *Meta-history: The Historical Imagination in Nineteenth-century Europe* (Baltimore, 1973).

P. Ricoeur, *Time and Narrative* (1983-5), 3 vols., translated by McLaughlin & Pellauer (Chicago, 1984-8)

P. Novick, *That Noble Dream: The 'Objectivity Question' and the American Historical Profession* (Cambridge, 1988).

K. Jenkins, *Re-Thinking History* (London, 1991).

מחקרים ואוספים מרכזיים: (לפי סדר א-ב)

I. Berlin, *Historical Inevitability* (New York, 1954).

I. Berlin, *Vico and Herder: Two Studies in the History of Ideas* (New York, 1976).

M. Dummett, *Truth and the Past* (New York, 2006).

K. Löwith, *Meaning in History* (Chicago, 1948).

G. Lukács, *History and Class Consciousness: Studies in Marxist Dialectics*, translated by R. Livingstone (Cambridge, MA, 1971).

F. Meinecke, *Historicism: The Rise of a New Historical Outlook*, translated by J. Anderson (London, 1972).

H. Putnam, *Reason, Truth, and History* (Cambridge, 1981).

L.V. Ranke, *The Theory and Practice of History*, edited by Iggers & Moltke (Indianapolis, 1973).

W. Walsh, "Meaning' in History", in *Theories of History*, edited by P. Gardiner (New York/London, 1957), 296-307.

מאמרים:

- Christopher Blake, "Can History Be Objective?", *Mind*, Vol. 64, No. 253 (Jan., 1955); pp. 61-78.
- David Carr, "Narrative and the Real World: An Argument for Continuity", in Geoffrey Roberts (ed.), *The History and Narrative Reader*, NY: Routledge (2001); pp. 143-156.
- David Christian, "The Return of Universal History", *History and Theory*, Vol. 49, No. 4 (December 2010); Pages 6-27.
- R.G. Collingwood, "Are History and Science Different Kinds of Knowledge", *Mind*, Vol. XXXI, No.124 (October 1922); pp. 443-451.
- Alan Donagan, "Explanation in History", *Mind*, Vol. 66, No. 262 (Apr., 1957), pp. 145-164.
- William Dray, " 'Explaining What' in History", in Patrick Gardiner (ed.), *Theories of History*, Illinois: The Free Press (1962); pp. 403-408.
- Brian Fay, "Do We Live Stories or Just Tell Them?", *Contemporary Philosophy of Social Science*, Oxford: Blackwell (1996), pp. 178-198.
- Charles Frankel, "Explanation and Interpretation in History", *Philosophy of Science*, Vol. 24, No. 2 (Apr., 1957); pp. 137-155.
- Carl G. Hempel, "The Function of General Laws in History", *The Journal of Philosophy*, Vol. 39, No. 2 (Jan. 15, 1942); pp. 35-48.
- William H. McNeill, "Mythhistory, or Truth, Myth, History, and Historians", *The American Historical Review*, Vol. 91, No. 1 (Feb., 1986); pp. 1-10.
- Ernest Nagel, "Some Issues in the Logic of Historical Analysis", *The Scientific Monthly*, Vol. 74, No. 3 (Mar., 1952); pp. 162-169.
- Hayden White, "The Question of Narrative in Contemporary Historical Theory", *History and Theory*, Vol. 23, No.1 (Feb., 1984); pp. 1-33.
- Morton G. White, "Historical Explanation", *Mind*, Vol. 52, No. 207 (Jul., 1943); pp. 212-229.